

Finlands trumfkort – Mannerheim

av Christian Braw

TITEL:

Gustaf Mannerheim

FÖRFATTARE:

Dag Sebastian Ahlander

FÖRLAG:

Historiska media 2016

DEN RIKSSVENSKE DIPLOMATEN Dag Sebastian Ahlander har ett starkt engagemang för länderna kring Finska viken. Han har studerat i Finland, det var han som upprättade den första utländska representationen i Estland efter 1940. Han var den ende utländske representanten vid Estlands självständighetsförklaring 1991.

Nu fortsätter han sitt engagemang med en stor biografi över Finlands störste son. Med en träffande formulering kallar han Mannerheim ”Finlands enda trumfkort”. Mannerheim uttryckte det inte själv på det sättet, men han visste att det var så. Under fortsättningskrigets första framgångsrika år uppsöktes han av den svenske socialdemokratiska politikern Torsten Nothin, då överståthållare i Stockholm. Utanför Mannerheims arbetsrum var stämningen hög, men när dörren stängts om den svenske gästen visade marskalken sin oro och frågade: ”Har det någonsin tidigare i världshistorien hänt att samme man tre gånger kallats att rädda sitt fosterland?”

Det var långtifrån självklart att det skulle bli så med Mannerheim. Han blev relegerad från kadettskolan Fredrikshamn på grund av upprepade disciplinbrott, ville gå till sjöss men bestämde sig i stället för att söka in vid den

berömda Nikolajevska kavalleriskolan i S:t Petersburg. Här gick han ut med utmärkta betyg, blev officer i Chevaliergardet och gifte sig med en rik rysk generalsdotter. Han levde nu flera år i maktens närhet. Han fick uppleva hur stormaktspolitik fungerar, än mer sedan han blivit hovstallmästare.

Sedan hans hustru övergett honom fick han kejsarens uppdrag att genomföra en forskningsresa längs Rysslands gräns mot Kina. Själv har han kallat dessa år de mest betydelsefulla i livet. Här fick han ensam fatta beslut, som var avgörande för framgång och överlevnad. Han blev Finlands och Rysslands motsvarighet till Sven Hedin. Efter återkomsten utnämndes han till chef för ett ulanregemente i Polen. Under första världskriget förde han befäl över en rysk armékår på den rumänska fronten, det högsta befäl någon samtida finsk officer haft. Han bar hela livet sina ryska utmärkelser, och i hans hem står ännu tsar Nikolaj II:s signerade porträtt. För Mannerheim var trohetseden till kejsaren tungt vägande.

Efter Finlands självständighetsförklaring återvände han till Helsingfors. Med sig hade han erfarenheter han var ensam om: djupa inblickar i storpolitiken, befäl över stora förband i krig samt de ensamma åren med

forskningsresans totala ansvar och ständiga fara. I Helsingfors fick han uppgiften att organisera det värnlösa Finlands försvar. Vad som fanns att tillgå var närmast ett folkuppå, Skyddskåren, samt ett tusental unga män, som tjänstgjort i den tyska armén, Jägarna. Hos ingen av grupperna hade Mannerheim en given auktoritet. Här fick han utveckla sin förmåga att förhandla. Särskilt svårartat var det med jägarna. De leddes av en finsk officer, som varit i rysk tjänst men i fångenskapen övergått till tyskarna. Ur Mannerheims synpunkt hade denne brutit sin trohetsed. Men med Mannerheims starka vilja blev det ändå en segrande armé av dessa disparata enheter.

När den finska regeringen efter befrielsen beslöt att 1918 sluta förbund med Tyskland var Mannerheim inte underrättad. Med sin strategiska insikt visste han att Tyskland var på väg att förlora världskriget. När han vid ett regeringssammanträde fick kunskap om beslutet, reste han sig med orden: ”Jag har skapat en armé, som inte fanns. Jag har befriat fosterlandet. Jag avser inte att ställa mig under befäl av en tysk general. Farväl, mina herrar!” Sedan lämnade han Finland. Snart inträffade vad han förutsett: Tyskland begärde vapenstillestånd. Det anseende Mannerheim redan nu åtnjöt bidrog till att han i Paris kunde verka för de allierades erkännande av Finlands självständighet. När han återvände till Finland blev han riksföreståndare. På kajen hälsades han välkommen hem av en regeringschef i skyddskårsuniform.

Dag Sebastian Ahlander ägnar ett särskilt intresse åt förhandlingsspelet kring inled-

ningen av vinterkriget. Här förordade Mannerheim starkt eftergifter mot Sovjet för att vinna tid. Han gjorde det i medvetande om de väldiga bristerna i Finlands försvar. bl a saknades gevär till 80 000 man. Under intryck av de baltiska staternas dystra öde valde regeringen en annan linje och när kriget bröt ut ställde sig Mannerheim lojalt i ledningen. Som soldat var han makthavarnas tjänare, även om han tidigare varit riksföreståndare. Lika lojal var han under fortsättningskriget. Den oerhörda auktoritet han åtnjöt i hela världen gör det lätt att glömma att det hela tiden var den demokratiskt valda regeringen, som fattade de avgörande besluten. Att dessa ofta var dåligt underbyggda ändrar inte saken. En annan faktor var att Mannerheim endast kunde fatta strategiska beslut på grundval av det underrättelseunderlag han fick. Här visar Ahlander att bl a general Aino medvetet undanhöll underrättelser om den sovjetiska kraftsamlingen på Karelska näset 1944.

Det ryska storanfallet nådde inte sitt mål – Helsingfors – och efter de finska avväjningssegrarna valdes Mannerheim till president av en enhällig riksdag. Han blev nu den som skulle föra Finland ut ur kriget. En fjärde gång kallades samme man att rädda sitt fosterland.

Norden har haft två stora statsmän på internationell nivå: Axel Oxenstierna och Gustaf Mannerheim. Frågan är om inte Mannerheim är den större av dem.

Recensenten är präst i Svenska kyrkan.